

Kirjallisuutta – Litteratur

Monipuolisesti maaseudun sosiokulttuurisista ilmiöistä

HOLLOWAY, LEWIS & MOYA KNEAFSEY (2004; toim.). *Geographies of rural cultures and societies*. 313 s. Ashgate, Aldershot.

Agraarimaantiede on maantieteen vanhimpia ydinalueita, jonka juuret johtavat 1800-luvun kauppa- ja talousmaantieteeseen. Sen on 1980-luvulta alkaen lähes syrjäyttänyt laaja-alainen maaseutumaaantiede, kun alkutuotannon vähenevä työllistävä merkitys siirsi tutkijoiden mielenkiintoa muihin maaseudun toiminnallisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin. Ashgaten *Perspectives on Rural Policy and Planning* -sarjassa ilmestynyt teos koostuu 14 artikkelista, jotka käsittelevät maaseudun kulttuurisia ja sosiaalisia muutoksia länsimaaisesta näkökulmasta. Sarjassa julkaistaan tyypillisesti kansainvälisten tutkimushankkeiden ja kongressien yhteydessä kirjoitettuja artikkeleita ja myös käsillä oleva teos pohjautuu Coventryssa 2001 pidettyyn kokoukseen. Melkein kaikki teoksen näkökulmat ja tapaus tutkimukset ovat Isosta-Britanniasta.

Kirjan lähtökohtana on maaseudun asemoiminen kulttuurisen käänteen (*cultural turn*) tematiikkaan ja kulttuurimaantieteen viimeaikaiseen kehitykseen, josta johdantokappale antaa selkeän kuvan. Ensimmäisessä osassa kuvataan maaseutumaaantieteen teoreettisia käsitteitä, esitystapoja ja tutkimuskäytäntöjä. Martin Phillips pohtii maaseudun uusia mahdollisia kulttuurisia käännteitä ja postmoderneja kokemuksia Jean Baudrillardin kirjoitusten avulla Robert Fishin tukeutuessa artikkelissaan Michel de Certeau'n jokapäiväistä elämää käsittelevään teokseen. Graham Gardner erittelee pätevästi vallan merkitystä Englannin maaseudulla: millaisia ovat nykyisin keskusvallan ja paikallisen vallan suhteet (*rural topographies of power*)? Tanskalaiset Hanne Kirstine Ariandsen ja Lene Møller Madsen kuvaavat maaseudun asukkaiden toimintatapoja ja arvoja Tanskassa, Senegalissa ja Egyptissä toteutettujen kehityshankkeiden pohjalta. Kulttuurisen käänteen merkitys kehitysmaiden maaseudulla on heidän mukaansa lähes unohtettu. Kirjoittajien mielestä olennaiset kysymykset ovat kaikkialla samoja, vain empiiristen analyysien tuottamat vastaukset ovat erilaisia. He jopa toteavat rohkeasti, että tässä suhteessa kehittyneet maat – kehitysmaat -asetelma ei ole maaseutumaaantieteen kannalta enää kovin relevantti.

Kirjan toisessa osassa keskitytään syrjäytymisen ja sitoutumisen problematiikkaan maaseudulla. Tunnettu maaseutumaaantieteilijä Michael Woods tarkastelee maaseudun poliittisia protestiliikkeitä Isossa-Britanniassa ja Ranskassa. Hän erottaa esimerkkitapausten avulla kolme erilaista ”ruralismia” tai maaseutulikkeiden diskurssia. Annie Hughesin artikkelissa siirrytään perhe- ja yksilötason syrjäytymiseen, sillä hän käsittelee toiseutta tai ”näkyvättömyyden maantiedettä” käyttäen esimerkkinä vähän tutkittuja maaseudun yksinhuoltajaperheitä Isossa-Britanniassa. Esimerkiksi päivähoitojärjestelyt, pitkät työmatkat ja kapeat työmarkkinat asettavat paljon reuna-

ehtoja maaseudun yksinhuoltajille. Poliittisessa retorikassa elää edelleen hyvä ydinperhe – paha yksinhuoltajaperhe -asetelma, mikä ei ole täysin vierasta suomalais-sakaan keskustelussa.

Toisen osan viimeisessä artikkelissa Richard Yarwood ja Caroline Cozens käsittelevät järjestyksenvalvontaa Britannian maaseudulla. Kirjoittajien mukaan suuren yleisön mielissä elää edelleen idyllinen kuva maaseudusta turvallisenä alueena, jossa yhteisön kontrolli ja luottamus estävät rikokset. Poliisien näkökulmasta idylli on murentunut. Maallemuutto ja loma-asumisen lisääntyminen ovat tuoneet maaseudulle varallisuutta, josta rikollisryhmät ovat kiinnostuneita. Kirjoittajat ajoittavat muutoksen 1960-luvulle, jota ennen järjestysvalta toimi maaseudulla yhteistyössä paikallisten asukkaiden kanssa ja jonka jälkeen muun muassa poliisipiirien suureneminen on vieraannuttanut osapuolet toisistaan. Artikkelissa esitetään toimenpide-ehdotuksia, jotka ovat kiinnostavia suomalaisenkin maaseudun kannalta.

Teoksen kolmas osa on kiinnostavinta antia niille, jotka ovat tekemisissä alue- ja maaseutupoliittisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden kanssa. Kolme artikkelia käsittelevät maaseutuyhteisöjä ja niiden merkitystä hallinnan, osallistuvuuden ja suunnittelun kannalta.

Bill Edwards ja Michael Woods toteavat aluksi hieman itsestäänselvästi, että maaseutu on viime vuosikymmeninä pluralisoitunut. Traditionaalinen kylien yhteisöllisyys on muuttanut muotoaan myös Isossa-Britanniassa, mutta uudenlaista paikallista hallintaa on syntynyt muun muassa Euroopan Unionin Leader-ohjelmien ansiosta. Esimerkkinä uudesta ajattelusta kirjoittajat tarkastelevat kriittisesti työväenpuolueen maaseutuohjelmiaan lanseeraamaa eloisan yhteisön (*vibrant community*) käsitettä ja sen mittaamista suhteessa maaseutukylien todellisuuteen. Mittaavatko Britanniassa kehitetyt eloisuusmittarit oikeasti sitä, mitä halutaan – ja mitä ylipäättään halutaan mitata? Kuka edustaa kylän näkemystä julkisuudessa ja millä oikeudella? Kirjoitus sisältää paljon pätevää pohdintaa osallistuvuuteen liittyvästä problematiikasta.

David Storey tarkastelee paikalliseen kumppanuuteen perustuvia matkailun kehittämisstrategioita, joissa lähtökohtana on matkailijoita kiinnostavien paikkojen ”rakentaminen”. Hänen kohteenaan on kaksi Leader-hanketta Irlannin maaseudulla, jossa turismi on Suomen tavoin keskeisellä sijalla uusien työpaikkojen luomisessa. Storey pohtii paikallisten perinteiden hyödyntämistä matkailussa (*heritage industry*): perinteitä myydään kuten mitä tahansa tuotetta, josta turisti on kiinnostunut. Sotamuistomerkkien varaan voidaan rakentaa tarinoita ja onnistuneita hankkeita, esimerkkinä vuoden 1798 Irlannin kapina. Jotkut matkailijat voivat puolestaan olla kiinnostuneita tilapäisestä oleskelusta vanhanaikaisella, ”autenttisella” maatilalla ja sietämään tietyn määrän epämuokavuuksia. He voivat olla valmiita osallistumaan käsinlypsämiseen ja jopa lannanluontiin, mutta eivät ehkä perinteiseen sian

teurastukseen... Kirjoittajien päätelmät eivät tuone kovin paljon uutta maaseutumatkailun tutkimukseen.

Susanne Seymour tarkastelee yhteisöpohjaisia ja paikallislähtöisiä ympäristönsuojelustrategioita uuden osallistuvuuden kannalta. Kiintoisa on toteamus, että yhteisön käsite on liitetty läheisesti maaseutuun ja kyliin jo sosiologiklassikko Tönniesin ajoista lähtien ja sama ajattelutapa on edelleen voimissaan. Rion sopimuksen (1992) jälkeen vapaaehtoisjärjestöjä ja paikallisia yhteisöjä on otettu entistä enemmän mukaan ympäristönsuojelun suunnitteluun, mutta niiden todelliset vaikutusmahdollisuudet vaihtelevat suuresti eri maissa. Keskeisenä päätelmänä kolmen maan tapaustutkimuksista todetaan, että Yhdysvalloissa maaseutuyhteisöt olivat sosiaalisina kokonaisuuksina paremmin mukana strategioiden valmistelussa kuin Australian ja Englannin tapauksissa, joissa korostuivat vain osaa maaseudun asukkaista edustavat maatalousyhteisöt.

Neljännessä ja viimeisessä osassa palataan maaseudun juurille eli maatalouteen. Carol Morris tarkastelee hyvässä artikkelissaan maatalouden kulttuurimaantiedettä, joka on jäänyt vähälle huomiolle kulttuurisen käänteen tutkimuksessa jopa maaseutumaantieteen sisällä. Tämä johtuu kirjoittajan mukaan lähinnä siitä, että alkutuotantoon kohdistuva maantieteellinen tutkimus on ollut sananmukaisesti tuotannon tutkimusta, kun taas maaseutumaantieteen näkökulmat liittyvät ensisijaisesti kulutukseen. Artikkelissa lähestytään maatalouden kulttuurisia ulottuvuuksia maatalouden representaatioiden, luonto-yhteiskunta -suhteen ja ruokakeskustelun kautta. Morris näkee luonnollisesti, että maataloutta on tutkittava myös kulttuurisen käänteen näkökulmasta, koska nykyinen tutkimus on varsin determinististä sekä poliittisiin rakenteisiin ja ekonomiaan painottuvaa. Maatalouden *policy*-tutkimuksessa on kuitenkin selkeä linkki kulttuuriseen tutkimukseen muun muassa suunnittelun ja alueellisesti erilaistuvan maatalouspolitiikan kautta.

Teoksen toimittajat Lewis Holloway ja Moya Kneafsey käsittelevät ruokakeskustelua tuotanto-kulutus -ketjujen, läheisyyden ja maaseutumaisuuden avulla neljän vaihtoehdoisen verkostoesimerkin valossa. Vaihtoehtoisissa

ruoantuotantomuodoissa korostuvat muun muassa eettisyyden merkitys laaturuonan tuotanto-kulutus -ketjussa. Lähiruoan käsite on mielenkiintoinen, sillä siihen liittyy paitsi fyysinen läheisyys, myös virtuaalinen etäisyys. Vaikka kirjoitus kuvaa Britannian tilannetta, tilanne on tuttu Suomessakin: puhdas kotimainen ruoka avainlipputuunuksineen on mielissämme lähiruokaa, riippumatta missä päin maata se on tuotettu. Keskeinen päätelmä onkin, että lähiruokakäsitteeseen pitää suhtautua kriittisesti. Ruokakin on poliittinen kysymys!

Kirjan viimeinen artikkeli on Cairóna Ní Laoiren kuvaus Lounais-Irlannin nuorten maanviljelijöiden asemasta ja maskuliinisuudesta maaseudun restruktuuraatiossa. Työnteon merkitys ja sen avulla saavutettu arvostettu taloudellinen asema on Irlannin(kin) maaseudulla ollut miehekkyyden mitta. Vähenevä tilaluku tuottaa voittajia ja häviäjiä. Vaikka maskuliinisuuden merkitys on edelleen säilynyt tärkeänä maaseudun nuorten viljelijöiden identiteetin osana, se on muuttunut aikaisempaa kompleksemmäksi ilmiöksi.

Kokouskirjoissa on ongelmansa: heterogeeninen tutkijajoukko ei yleensä kirjoita yhteinen tavoite mielessään, vaan kukin omista intresseistään ja tutkimuksistaan lähtien. Kirja on helppolukuinen ja johdanto-osuus on hyvä, mutta heikkoutena on pidettävä yhteenvetävän artikkelin puutetta. Useat kirjoittajat käyvät seikkaperäisesti läpi samoja käsitteitä (esim. maaseutu, yhteisö, osallistuvuus, kumppanuus) lähinnä vain todetakseen, että käsitteet ovat moniulotteisia ja että yhteisesti hyväksytyä määritelmää niille ei ole. Artikkelit ovat kuitenkin lähes kauttaaltaan hyvätaoisia. Teosta voi suositella nykyaikaisesta maaseutumaantieteestä laaja-alaisesti kiinnostuneille opiskelijoille ja alaa muutoin vähemmän tunteville tutkijoille. Sillä on sijansa käsikirjatyyppisenä katsauksena, vaikka kirja ei selkeää kokonaisuutta muodostakaan.

TOIVO MUILU
Maantieteen laitos,
Oulun yliopisto